

Anna Świrszczyńska
Jsem ženská

Pistorius & Olšanská
Příbram 2012

Jordan V. ...
135

Tato kniha byla redakčně a nakladatelsky připravena v rámci semináře nakladatelské praxe na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Vychází za laskavého příspěví Instytutu Książki a Nadace Český literární fond.

This publication has been funded by the Book Institute – the © POLAND Translation Program.

Copyright © Ludmiła Adamska-Orłowska, 2012

Překlad © Vlasta Dvořáčková, 2012

Doslov © Vlasta Dvořáčková, 2012

Typografie © Lubomír Šedivý, 2012

ISBN 978-80-87053-69-0

BÁSNĚ A PRÓZA
1936

Plavec

Když sedí na břehu a poslouchá racky
a potom
smočí se ve vodě, plave,
roztahuje paže,
jsou nad ním proměny slunce a hukot
prochladlých vln. A přeplněná
bezejmennost světa.

Nedělní výlet parníkem

Fotografie z doby před válkou

Na palubě hraje orchestr. Pánové,
podle kloubů na rukou neurození,
zřejmě správcové velkostatku nebo
konstruktéři letadel,
možná lidé budoucnosti, v každém případě
v přítomnosti solidně uvelebení
jako briliant v prstenu –
kouří doutníky.

Kterýsi z nich právě vypravuje
o překvapivě rychlých možnostech rozvoje,
o citlivosti a silném komfortu
nových kultur, které pravděpodobně
nastanou.

Číšník

opřen o palubní okraj
ještě jednou přepočítává stříbrňáky.

Spolu s prvními kapkami deště
přibíhá dvojice
tanečníků, dvojčat. Ostrá
excentričnost artismu.

Kdosi nepochopí
tu křehkou laskavost pohybů,
mrazu i elektrické preciznosti,
co tepe v obou tělech
jako puls.
Diskuse ustává.
Na pozadí řeky
blýská dirigentova taktovka.

Victoria

Právě když děla duněla co nejkřutějším hlasem,
když bitva trvala a vrcholila
a polní maršálek s dalekohledem u očí
otevřel ústa,
aby cosi pronesl k důstojníkovi stojícímu
vpravo,
tu k němu zprudka přiběhla
zruměněná Victoria.

Položila růžové prsty
na tuhý rukáv uniformy
a pomalu vedla maršálka mezi řadami
poněkud udivených granátníků,
mezi vzdechy umírajících, kteří
nejsou schopni
myslet na pozdější zmrtvýchvstání,
vedla ho k malému domku
se zelenými okenicemi.
Měli tam prozatímní hlavní stan.

Zde byl pokojík,
co donedávna sloužil
mladičkým manželům, pastorovi a jeho ženě.
Victoria
zde odhrnula květovanou záclonku,
a zalykajíc se půvabným smíchem,
pohybem nepochybně ladným a ženským
na maršálkovu tvrdou lebku
vtiskla věnec.

Kdyby v ten krásný den
byly z okna sundány pelargonie,
bylo by možno z dálky lépe vidět
řady topolů,
hospodu, most, zděný mlýn
i blízké bojiště,
na němž někteří vojáci
nestačili ještě umřít.

Cirkus

Ryšavý obr
v červeném trikotu
žoviálně zvedá
břemena.
Plavé kobylky tančí menuet,
extaticky obřadné
jako
rodina mladých čínských císařů.
Pak pochodují zápasníci.
Masivní,
kategoricky krásní v světle lamp.

Brzy po elegantním uvedení
a úklonách
začínají boj,
všecky dojíímá bdělý rytmus síly,
umění a vášnivost
pohybů.

Ale nejvíce překvapivá
je ruměná tanečnice na laně. Pod klenbou,
na smrtelně tenké
houpačce,
sedí a nedbale poškubává
cípem načechráných šatiček.

Den stvoření

Freska

Strom spanilý, strom zelený,
plný hluku a klenotů.
Blahoslavený rozzářený strom,
strom lidského rodu.

Na větvích
sedí dvanáct křičících proroků.
Zrzavé mladičké Sibyly
přidrží na mohutných kolenou
knihy. Jejich stránky
obracejí se samy
mezi sluncem a úděsem.

A hle, nastává mocný den Páně,
velký jak blesk,
bystrý jak sluneční žár.
V tento den
za laskavého mihotání andělů
Jahve porodil svět.

Jak vlídné jsou
pohledy prvních lidí.
Těch, co s přílišnou vážností
poslouchají zdravý smích serafínů

a opatrně
učí se vdechovat i vzduch i čas.

Ze stromu visí listí
i paprscité paty proroků.
Zvedněte hlavy.
To hvízdá vítr
v okázale nádherných sibylských knihách
a čechrá vám vlasy,
pečlivě zkadeřené účesy
šťěstím omámených snoubenců.

Jak bezradné jsou
pohledy prvních lidí.
Těch, co s tuhými girlandami,
v svátečně nažehlených šatech
procházejí pod stromem lidského rodu.

Nechápou nic,
neslyší nic. Ani tehdy,
když vyjdou z kruhu útulného bezpečí,
z hlučného stínu
okrouhlých listů a ztichlí,
hlavou dolů, zpomaleným tempem –
stékají do věčnosti.

Krajina na obraze

Je to krajina visící v restauraci třetího řádu, v městečku, které má sotva dva tisíce obyvatel.

Opravdu pěkná mlynářka v střevících bez podpatků stojí na můstku lehce poprášeném, a je zima, mezi větvemi poskakuje hýl a slunce našikmo visí z popraskaného nebe.

Cesta je namalovaná dost nepodařeně, ale v tom se nevyzná majitelka restaurace, žena s cikánskými náušnicemi v uších, lenošivá a ještě dost hezká, ani vytáhlý elegant, který si pohrává s tombakovým řetízkem k hodinkám a pomalu pije sklenici žlutého piva.

SEBRANÉ LYRICKÉ BÁSNĚ
1958

Rok 1941

Jako fénix, pták věčnosti, sám sebe spálí,
aby se narodil podruhé,
tak i my, kteří trpíme,
po šíji ponořeni do živlu ohně,
musíme sami sebe stvořit znovu
s jinou duší a s jiným tělem.

Spaluje nás čtvero plamenů.
Jméno prvního – hlad a mráz,
jméno druhého – bolest těla,
jméno třetího – strach,
jméno čtvrtého, a ten nejostřeji pálí – zotročení.

Z popravišť Osvětimi a Dachau,
z táborů nesvobody,
z hořících vesnic a měst,
zpod trosek domů, kde zaživa zasypaní
zešileli a mlčky hryzají
prsty až na kost a usmívají se –
pozvedáme tvář k nebi
a hledíme tak, jako hleděl Job.

Uchvátila nás bouře a nese nás, nevíme kam,
zemi nám pod nohama vyrvala,

nad hlavou zhasla nám slunce, světlo svobodných lidí,
s obrovským hučícím proudem
plujeme do tmy.
A je slyšet křik národa,
křik beze slov.

Vždyť dávný jazyk znehybněl, uschl v hrdlech,
je příliš nepatrný, nedokáže
vypovídat o dnešku.
A dávné srdce v nás zhaslo, nové
teprv se v utrpení rodí. Nové řeči
učí nás
elektrooká obryně,
krutá a mocná
Historie.

Ale třebaže mnoho z nás zahyne,
nezhyne národ.
A svoboda nám nebude darována proto,
že bychom uměli
žít v ní, tak tomu nebylo.
Ale proto, že pro ni umíme umírat.

My dokonce
neznáme svoji tvář a vlastní sílu,
naše lenost nám brání chopit se práce
sochaře, který ze tmy kamene
vysvobodí nám známou tvář.

A dosud ještě stále
jen živel je v nás, jenom temný živel
křičí, když anděl dějin
horkou dlaní chytá za vlasy národy
a nutí je, aby vydaly
ze sebe hlas, jim přirozeně vlastní.

Doposud
chaos se pojí se jménem národa.
Embrya hvězd
spí v našich útrokách a čekají
na noc utrpení, aby se narodila.
Tak je dnes
noc utrpení nad námi a v nás.
A přibližuje se
čas porodu.

Toto napsala
jedna z těch smutných žen,
ničím se nelišících,
které za této války sbírají na ulicích
kousky dřeva, aby neumřely zimou,
a listy zelí spadlé z vozů na tržišti,
aby neumřely hladem.

Tristan hovoří k Isoldě

Nořím se
do lásky jak do moře drásavě čistého,
jak do vzlykajícího lijáku,
nářku,
který se nedá utišit.
Nevýslovná
žalost mě zaplavuje. Hasnu.

Tak jako prostor pohlcuje jas,
jako vzduch pohlcuje hlas,
jak hubka pohlcuje
oceán nad ní zavěšený
i jeho těžkou tekoucí nádheru,
tak moje srdce
pohlcuje lásku i utrpení.

Pro mne není záchrana,
není život bez tebe, milá,
jenom smrt, jenom zatracení.
A s tebou je sladké nebe věčně smutné,
denně teplé slzy na tvářích
a sestupování
plné pokory
do vždy hlubších a hlubších
propastí
utrpení.

Ghetto: Matka

Držela v náruči nemluvně zpola udušené a běžela s křikem po schodech podpáleného domu. Z prvního patra na druhé. Z druhého na třetí. Z třetího na čtvrté.

Pak vyskočila na střechu, zakuckala se vzduchem, přidržela se komína a podívala se dolů, odkud sem zaléтал šelest plamenů přicházejících výš a výš.

V tom okamžiku strnula a umkla. Mlčela už do konce, do chvíle, kdy náhle zavřela víčka, udělala krok k okraji střechy, vztáhla před sebe ruce a pustila dítě dolů.

O dvě vteřiny dříve, než skočila sama.

Ghetto: Dvě živé děti

Na té ulici už dávno umkl poslední křik. Jen občas klepe vítr vyrvaným oknem, v němž se ještě mihotají úlomky skla, a nese nad dlažbou puch z roztrhaných peřin, co pokrývá domovní vrata.

Stejný vítr přináší někdy zpovzdálí náhlé volání mnoha lidí. Tehdy se stává, že z některé příčné ulice nečekaně vycházejí dvě živé děti. Drží se za ruce a tiše utíkají středem vymřelé ulice.

Až tam, kde německý voják s kulometem, ukrytý za zamlženým rohem, drží ve dne v noci hlídku na hranici ghetta.

Vyhrabaná zpod trosek

Když ji přivázali k nemocničnímu křeslu, vstala a šla rovnou před sebe i s křeslem. Když ji přivázali k nosítkům – vstala a šla společně s nosítky. Potom ji přivázali k lůžku a už nemohla utéct.

Prudce a mlčky, aniž ze sebe vydala hlásek, dva dny a dvě noci bojovala celá udýchaná s postraňky, které ji obepínaly, o svoji svobodu šilence. Občas obracela na sanitářku oči, které už nic neviděly.

Třetí den jí přinesl úlevu. Umřela.

Špitální deka

Pod tou špitální dekou, kterou se za svítání přikrývám po neprospané noci, umřeli v tomto týdnu už čtyři. Čtyři vojáci – pamatuju si, jak umírali.

Házím ji na sebe z té strany, kde je méně zakrvácená, a usínám na podlaze chodby vedle civilisty, který tu celý čas chroptěl a právě teď ztuhl a utichl. Už ho přikryli.

Usínám jen nakrátko, protože za okny už nebe proběhlává a první ranní pták v tom chladnu zazpíval. Za chvíli mě sanitářka zatahá za cíp zástěry.

„Už je pět, je nutné začít měřit nemocným teplotu.“

Letec

V samém koutě sálu leží ten mladičkový letec, kterému před týdnem odňal chirurgův nůž obě ruce z obou stran nádherného torza.

Ovzduší nejhoršího neštěstí obklopuje jeho tělo a odlišuje je neúprosně od lidské společnosti. A když se občas tiše usměje na lidi procházející kolem, jeho úsměv vyvolává poplach jako křik o pomoc v řeči, které nikdo nerozumí.

Před popravou

Na noc ho strčili do sklepa. Seděl tu ve tmě, ztuhlý chladem, a když konečně začala tma ustupovat šeru, zatoužil naposledy zachytit očima obraz toho, co ho obklopuje. Viděl tedy postupně: kupu brambor, zeď skelnatou jíním i hřebík s potrhaným provázkem a dvě cihly.

Vtom už kdosi u dveří cloumal zámkem a venku v třeskutém chladu zimního svítání čekala popravčí četa.

Důstojník právě zamačkával cigaretu.